

روش‌شناسی استنباط در علم کلام

ekalam.ir

مهدی نصرتیان اهور

فہرست مطالب

سخن آغازین.....	۱۹
مقدمہ.....	۱۹

فصل اول: مبانی استنباط کلامی

گفتار اول: مفہوم شناسی معرفت، معرفت دینی و معرفت اعتقادی.....	۲۷
معرفت.....	۲۸
۱. معنای لغوی معرفت.....	۲۸
۲. معنای اصطلاحی.....	۲۹
۱ - ۲. ادراک جزئیات.....	۲۹
۲ - ۲. ادراک تصوّرات.....	۲۹
۲ - ۳. درک دوبارہ چیزی.....	۳۰
۲ - ۴. ادراک جزئی از روی دلیل.....	۳۰
۲ - ۵. ادراک بعد از جہل.....	۳۱
۲ - ۶. ادراک شک ناپذیر.....	۳۱
۲ - ۷. باور صادق موجّہ.....	۳۲
۲ - ۸. مطلق فہم.....	۳۵
۳. جمع بندی معنای معرفت.....	۳۶
دین.....	۳۶

- عقیده ۴۱
- معرفت دینی ۴۲
- معرفت اعتقادی ۴۴
- نتیجه نهایی ۴۴
- گفتار دوم: مؤلفه‌های معرفت نقلی اعتقادی ۴۵
۱. مؤلفه باور ۴۵
- رویکردهای مختلف در تبیین چیستی باور ۴۷
- الف - نظریه معطوف به متعلق باور ۴۷
- ب - نظریه رفتارگرایی (نظریه معطوف به رفتار باورنده) ۴۸
- ج - نظریه حذف انگارانه ۴۹
- دیدگاه برگزیده درباره باور ۵۰
- دیدگاه‌های مختلف درباره تصدیق لازم در باور (باور منتهی به معرفت) ۵۰
- دیدگاه‌های مختلف در نقش مؤلفه باور در معرفت ۵۲
۲. مؤلفه صدق ۵۳
- رویکردهای مختلف در تبیین ملاک صدق گزاره ۵۴
- الف - نظریه تطابق ۵۴
- ب - نظریه عمل‌گرایانه ۵۸
- ج - نظریه انسجام‌گرایانه ۵۹
- دیدگاه برگزیده در تبیین ملاک صدق گزاره ۶۰
- مدخلیت مؤلفه صدق در معرفت ۶۱
۳. مؤلفه توجیه ۶۲
- نظریات درون‌گرایانه ۶۳
- نظریه مبنایگروی ۶۳
- نظریه انسجام‌گرایی ۶۹

۷۰	نظریه‌های برون‌گرایانه
۷۰	وثاقت‌گرایی
۷۲	واقع‌گرایی مستقیم
۷۲	نظریه علی
۷۳	گفتار سوم: مقصود اصلی در اعتقادات
۷۶	دیدگاه اول: شناخت و معرفت عقلی
۷۷	ادله وجوب معرفت الله
۷۷	۱. وجوب شکر مُنعم
۷۷	۲. دفع ضرر محتمل
۷۷	۳. نصوص
۷۸	۴. اجماع
۷۸	ادله وجوب نفسی شناخت و معرفت عقلی
۸۰	نقد و بررسی
۸۳	دیدگاه دوم: وجوب تدبیر
۸۳	ادله وجوب تدبیر
۸۸	گفتار چهارم: نخستین واجب اعتقادی
۸۹	نظریه اول: شک
۹۰	نقد و بررسی
۹۲	نظریه دوم: قصد و اراده
۹۳	نقد و بررسی
۹۵	نظریه سوم: نظر و استدلال عقلی
۹۵	ادله تقدّم وجوب نظر بر معرفت الله
۹۵	دلایل عقلی
۹۵	۱. دفع ضرر محتمل

- ۹۶..... ۲. افحام پیامبران در تبلیغ دین
- ۹۷..... ۳. وجوب شکر مُنعم
- ۹۷..... دلایل نقلی
- ۹۷..... ۱. نصوص دینی
- ۹۸..... ۲. اجماع
- ۱۰۰..... نظریه چهارم: معرفت الله
- ۱۰۱..... نظریه پنجم: تفصیل
- ۱۰۳..... نظریه مختار
- ۱۰۳..... گفتار پنجم: اصول دین؛ تعریف، ملاک و تعداد
- ۱۰۴..... معنای اصل
- ۱۰۵..... معنای فرع
- ۱۰۵..... معنای مذهب
- ۱۰۶..... معنای دین
- ۱۰۶..... معنای اصطلاحی اصول دین
- ۱۰۹..... معنای اصول مذهب
- ۱۱۲..... ملاک در اصول دین
- ۱۱۴..... اصول دین و ضروریات
- ۱۱۵..... تعداد اصول دین
- ۱۱۵..... دیدگاه اول: توحید و عدل
- ۱۱۷..... دیدگاه دوم: توحید، نبوت و معاد
- ۱۱۷..... دیدگاه سوم: توحید، نبوت و امامت
- ۱۱۸..... دیدگاه چهارم: توحید، نبوت، امامت و معاد
- ۱۱۹..... دیدگاه پنجم: توحید، عدل، نبوت و شرایع
- ۱۱۹..... دیدگاه ششم: توحید، عدل، نبوت و امامت

دیدگاه هفتم: توحید، عدل، وعد و وعید، نبوت و کرامات	۱۲۰
دیدگاه هشتم: توحید، عدل، نبوت، امامت و معاد	۱۲۰
دیدگاه نهم: توحید، عدل، وعد و وعید، منزله...	۱۲۴
دیدگاه دهم: توحید، نبوت، امامت و رکن رابع	۱۲۵
دیدگاه یازدهم: تفصیل	۱۲۶
دیدگاه دوازدهم: توحید، نبوت، کتب، ملائکه، قیامت و قدر	۱۲۷
دیدگاه سیزدهم: اصول پانزده گانه	۱۲۷

فصل دوم: روش عقلی در استنباط کلامی

گفتار اول: کاربرست عقل نظری در استنباط آموزه های کلامی	۱۲۹
مفهوم شناسی	۱۳۰
اقسام عقل	۱۳۱
حجیت عقل نظری	۱۳۲
روش ها و قواعد عقل نظری در علم کلام	۱۳۳
۱. کشف استلزامات	۱۳۳
۱ - ۱. وجوب نظر و استدلال	۱۳۴
۱ - ۲. اثبات قدرت	۱۳۴
۱ - ۳. معجزه و اثبات صدق نبی	۱۳۶
۱ - ۴. حدوث عالم	۱۳۷
۱ - ۵. صفت حیات	۱۳۷
۱ - ۶. صفت اختیار	۱۳۸
۱ - ۷. غیریت ذات و صفات	۱۳۸
۱ - ۸. وحدت مدبر عالم	۱۳۹
۱ - ۹. صفات کمال	۱۴۰
۱ - ۱۰. علم خداوند	۱۴۰

- ۱ - ۱۱. غایتمندی فعل خداوند..... ۱۴۲
- ۱ - ۱۲. جبر در افعال انسان..... ۱۴۳
- ۱ - ۱۳. حکم کلامی فرزند کافران..... ۱۴۳
- ۱ - ۱۴. اثبات برتری حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بر سایرین..... ۱۴۴
۲. برهان غایب بر شاهد..... ۱۴۵
- ۲ - ۱. رابطه صفات خداوند با ذات..... ۱۴۶
- ۲ - ۲. کلام نفسی..... ۱۴۷
- ۲ - ۳. علم خداوند به جزئیات..... ۱۴۸
- ۲ - ۴. رابطه تدبیر و خالقیت..... ۱۴۹
- ۲ - ۵. حسن و قبح..... ۱۵۰
- ۲ - ۶. اعطای کمال..... ۱۵۱
- ۲ - ۷. حدوث عالم..... ۱۵۲
- ۲ - ۸. عدل..... ۱۵۳
- ۲ - ۹. وجوب لطف..... ۱۵۳
- ۲ - ۱۰. انتصاف..... ۱۵۴
۳. قواعد بدیهی عقلی..... ۱۵۵
- ۳ - ۱. استحاله دور و تسلسل..... ۱۵۵
- ۳ - ۲. استحاله ترجیح بلا مرجح..... ۱۵۶
- ۳ - ۳. برهان خلف..... ۱۵۸
۴. فطریات ادراکی (براهین بدیهی فلسفی)..... ۱۶۱
- ۴ - ۱. برهان تمانع..... ۱۶۲
- ۴ - ۲. برهان حدوث..... ۱۶۳
- ۴ - ۳. برهان محدودیت..... ۱۶۳
- ۴ - ۴. برهان امکان..... ۱۶۴

۱۶۴	۴ - ۵. برهان نظم
۱۶۴	۴ - ۶. اصل علیت
۱۶۵	۴ - ۷. انتفاء مدلول با انتفاء دلیل
۱۶۵	۴ - ۸. قاعده معطی شیء
۱۶۶	۴ - ۹. برهان ائی
۱۶۷	۴ - ۱۰. انقلاب در ذات یا ماهیت
۱۶۹	۴ - ۱۱. برهان ذو حدّین
۱۷۴	گفتار دوم: کاربرست عقل عملی در استنباط آموزه‌های کلامی
۱۷۴	حجّیت عقل عملی
۱۷۶	قواعد عقل عملی در علم کلام
۱۷۶	۱. قاعده حسن و قبح
۱۷۶	۱ - ۱. ثواب و عقاب
۱۷۷	۱ - ۲. مرتکب کبیره
۱۷۷	۱ - ۳. وجوب معرفت الله
۱۷۸	۱ - ۴. پیراستگی فعل خدا از بیهودگی و عبث
۱۷۹	۱ - ۵. تأمل در براهین مدّعیان نبوّت
۱۸۰	۱ - ۶. تکلیف بما لا یطاق
۱۸۰	۱ - ۷. عقاب بلا بیان
۱۸۱	۱ - ۸. رابطه معجزه و نبوّت
۱۸۱	۱ - ۹. عصمت پیامبران
۱۸۲	۱ - ۱۰. عذاب اطفال
۱۸۲	۱ - ۱۱. وجوب انتصاف
۱۸۳	۲. قاعده دفع ضرر محتمل
۱۸۴	۲ - ۱. وجوب معرفت الله

- ۲ - ۲. وجوب تدبیر ۱۸۴
۳. قاعده شکر منعم ۱۸۵
۴. قاعده تعلیق واجب بر جایز ۱۸۵
۵. قاعده لطف ۱۸۶
- ۵ - ۱. بعث پیامبران ۱۸۸
- ۵ - ۲. امامت ۱۸۹
- ۵ - ۳. فرصت دادن به فرد توبه‌کار برای جبران ۱۹۰
- گفتار سوم: کار بست عقل استنباطی در روش نقلی علم کلام ۱۹۱
- نقش عقل در روش نقلی کلامی ۱۹۳
۱. نقش استنباطی ۱۹۳
- ۱ - ۱. تمسک به ظهور ۱۹۴
- ۱ - ۲. کشف استلزامات ۱۹۷
- ۱ - ۳. تواتر ۲۰۲
- ۱ - ۴. بررسی سند روایات ۲۰۴
- ۱ - ۵. رفع تعارض ۲۰۷
- ۱ - ۶. جامع‌نگری و قرینه‌یابی ۲۱۲
۲. نقش تبیینی - دفاعی ۲۱۳
- ۲ - ۱. توصیف ۲۱۳
- ۲ - ۲. تأویل ۲۱۵
- ۲ - ۳. پاسخ به شبهه ۲۲۱
- ۲ - ۴. نقش اعتبار بخشی ۲۲۴

فصل سوم: روش نقلی در استنباط کلامی

- گفتار اول: حجّیت ادلّه نقلی در اعتقادات ۲۳۳
- منابع معرفت ۲۳۴

۲۳۵	۱. گواهی
۲۳۵	۱ - ۱. گواهی به عنوان منبع معرفت
۲۴۰	۱ - ۲. گواهی به عنوان منبع توجیه
۲۴۴	۲. ادراک حسی
۲۴۶	۲ - ۱. واقع گرایی مستقیم یا نظریه مبتنی بر فهم متعارف
۲۴۶	نقد‌های وارد بر نظریه واقع‌گروی مستقیم
۲۴۷	۲ - ۲. نظریه داده‌های حسی یا بازنمون‌گروی
۲۴۹	۲ - ۳. نظریه پدیدارگرایی
۲۵۱	۳. وحی
۲۵۲	مهم‌ترین تفاسیر غیر خبری از گزاره‌های کلامی
۲۵۲	الف - ابراز احساسات به انواع مختلف آن
۲۵۳	ب - ابراز سمبلیک
۲۵۵	ج - شعایر دینی
۲۵۶	د - تلقی اسطوره‌ای
۲۵۷	ادله اثبات‌گر معناداری گزاره‌های وحیانی
۲۵۸	شواهد دال بر حکایت‌گری گزاره‌های وحیانی اعتقادی از واقع
۲۵۹	شواهد دال بر صدق گزاره‌های وحیانی اعتقادی
۲۶۱	۴. حافظه
۲۶۲	قلمرو حافظه
۲۶۴	۵. عقل
۲۶۹	گفتار دوم: اعتبار ظن در اعتقادات
۲۷۵	دیدگاه اول: عدم حجیت ظنون اعتقادی
۲۷۶	دلایل عدم حجیت ظنون اعتقادی
۲۹۲	دیدگاه دوم: حجیت ظنون اعتقادی

- ۲۹۳..... ادله حجّیت ظنون اعتقادی
- ۲۹۵..... گفتار سوم: اعتقادات تقلیدی؛ از انکار تا پذیرش
- ۲۹۶..... معناشناسی تقلید
- ۲۹۷..... تقلید در اصول دین
- ۲۹۷..... الف - وجوب تقلید
- ۳۰۲..... ب - حرمت تقلید
- ۳۱۶..... ج - جواز تقلید
- ۳۱۹..... گفتار چهارم: کارکرد تعبّدی وحی
- ۳۲۰..... منشأ اختلافات استنباطی در علم کلام
- ۳۲۳..... آرای متکلمین در محدوده به کارگیری روایات اعتقادی
- ۳۲۸..... نقد و بررسی اشکال رخ دادن دور در کارکرد تعبّدی وحی
- ۳۳۱..... گفتار پنجم: کارکرد اثاره‌ای وحی
- ۳۳۱..... نیاز عقل به وحی
- ۳۳۶..... روش‌های اثاره‌گری
- ۳۳۶..... ۱. رشد علم
- ۳۳۹..... توحید
- ۳۴۱..... نبوّت
- ۳۴۱..... امامت
- ۳۴۲..... معاد
- ۳۴۵..... ۲. بیان لغزش‌گاه‌های عقل
- ۳۴۵..... ۱-۲. از بین بردن پیش‌فرض‌های ناصحیح
- ۳۴۷..... ۲-۲. بازداري از بردگی فکر و تقلید کورکورانه
- ۳۵۰..... ۲-۳. جلوگیری از تأثیرپذیری از اکثریت
- ۳۵۰..... ۲-۴. بازداري از پیروی از شک و ظن

۳۵۲	۳. بیان محدودیت‌های عقل
۳۵۳	گفتار ششم: کارکرد تذکری وحی
۳۵۵	مفهوم‌شناسی فطرت
۳۵۶	دیدگاه‌های مختلف درباره فطرت
۳۵۸	ادله وجود فطرت و معرفت بخشی آن
۳۵۸	ادله قرآنی
۳۵۸	الف - آیه فطرت
۳۵۹	ب - آیات تذکر
۳۶۰	ج - آیات نسیان
۳۶۱	د - آیات التجاء
۳۶۲	ه - آیات میثاق
۳۶۳	ادله روایی
۳۶۴	تبیین نقش تذکری وحی
۳۶۴	الف - نقش تبیینی
۳۶۹	ب - نقش تعلیمی
۳۷۰	ج - نقش انگیزشی (ایجاد حالت اضطرار و التجاء)
۳۷۰	د - نقش رفع موانع (از بین بردن موانع فطرت)
۳۷۷	نکته
۳۹۱	گفتار هفتم: گونه‌شناسی ادله نقلی اعتقادی
۳۹۱	۱. وظیفه اخباری
۳۹۳	۲. وظیفه انگیزشی و توصیه‌ای
۳۹۵	۳. کارکرد تحریک عواطف و احساسات اعتقادی
۳۹۶	گفتار هشتم: آسیب‌شناسی کاربرست ادله نقلی در اعتقادات
۳۹۶	۱. اثرپذیری از تمایلات و خواسته‌ها

۲. استفاده از پیش‌فرض‌ها ۳۹۹
۳. تتبع ناقص ۴۰۱
۴. اخباری‌گری ۴۰۱
۵. ظاهرگرایی ۴۰۲
۶. تفسیر به رأی ۴۰۲
- کتاب‌نامه ۴۰۷

